

Laudatio Mercator Sapiens Stimulus 2025

Prof. dr. Meta Roestenberg, Universiteit Leiden

Precies een jaar na de eerste prijsuitreiking, opnieuw op de geboortedag van Barlaeus, verzamelen wij ons wederom als gasten van de Hollandsche Maatschappij voor de uitreiking van de tweede Mercator Sapiens Stimulus.

Als het tussenliggende jaar iets heeft onderstreept, is het de aanhoudende betekenis van royale private steun aan kansrijk wetenschappelijk onderzoek, nu de publieke steun onder druk staat en de grote opgaven waar de wereld voor staat alleen maar zichtbaarder zijn geworden. De jury heeft, versterkt met de recent afgetreden voorzitter van de Hollandsche Maatschappij Louise Gunning-Schepers, haar taak met vreugde heropgevat, in onverminderde erkentelijkheid jegens de Hartwig Foundation die deze stimulus door een genereuze donatie in het leven heeft geroepen. Het toekenningsgebied beperkte zich dit jaar tot de bèta en medische wetenschappen; volgend jaar zijn alfa en gamma aan de beurt.

Na een zorgvuldige beoordeling van de vele voortreffelijke nominaties, met de gewaardeerde steun daaraan van de Maatschappij en onder dankzegging daarvoor aan alle indieners, heeft de jury gekozen voor de honorering van een belangrijk initiatief in de bestrijding van malaria, een infectieziekte in de mondiale top drie, die nog steeds in belangrijke mate bijdraagt aan de wereldwijde armoede en ongelijkheid.

Helaas neemt het aantal gevallen nog jaarlijks toe. De werkzaamheid van de nieuwste malariavaccins is om vele redenen toch nog veel te beperkt. Daarom is het verleidelijk om te speculeren over een out-of-the-box innovatie van malariavaccinatie, gericht op een zeer hoge mate van bescherming die langdurig aanhoudt.

De originele en relevante aanpak van Meta Roestenberg sluit naadloos aan op deze uitdaging. Haar stapsgewijs opgebouwde onderzoeksprogramma, al twintig jaar onderweg in een reeks toppublicaties, is in een stadium gekomen waarin de contouren van een tot nu toe ongekend effectief malariavaccin in beeld komen. Daarbij wordt uitgegaan van levende, genetisch verzwakte malariaparasieten die veilig aan mensen toegediend kunnen worden en dus als vaccin kunnen dienen. Op grond van hierop gericht fundamenteel onderzoek, geslaagde klinische proeven bij vrijwilligers en diverse succesvol verlopen proof-of-concept studies kan nu nader laboratorium- en klinisch onderzoek worden gedaan om de op te wekken antilichaam- en T-cel respons te maximaliseren en daadwerkelijk in het veld te testen. Als de door professor Roestenberg - volgens de jury op goede gronden - verwachte effecten worden bereikt, is een cruciale stap gezet op weg naar een nieuw malariavaccin, waarmee uiteindelijk vele miljoenen mensen kunnen worden beschermd.

Naar het oordeel van de jury is Meta Roestenberg in diverse opzichten een fenomenale wetenschapper. Haar onderzoek voert letterlijk van bench naar bed; het omvat alle noodzakelijke stappen in de keten, van idee-ontwikkeling en fundamenteel geavanceerd onderzoek met de meest moderne laboratoriumtechnieken tot en met klinische evaluatie. Er

zijn er niet veel die van al deze stappen - om haar eigen favoriete metafoor te gebruiken - zoveel kaas hebben gegeten. Zij heeft haar onderzoeksprogramma gedurende vele jaren ontwikkeld en uitgebouwd, stapsgewijs de relevante vragen en onzekerheden adresserend. Dat vraagt veel vasthoudendheid en doorzettingsvermogen, met een langetermijnfocus op het gewenste resultaat. Gegeven de sterk toegenomen kortetermijndruk in de wetenschappelijke arena, is dat een verre van eenvoudige opgave. Daarin is zij een lichtend voorbeeld en een rolmodel voor andere onderzoekers.

Vanaf het begin van haar onderzoeksloopbaan is professor Roestenberg sterk gericht op de wereldwijde publieke zaak van het maximaal terugdringen van malaria en de daaraan gerelateerde armoede en ongelijkheid, een perspectief dat aan urgentie wint nu een grote speler als de Verenigde Staten zich dreigt terug te trekken uit de WHO. De stap die zij met het voorgestelde onderzoek wil zetten biedt reëel uitzicht op het dichterbij brengen van die doelen. Zij is daarbij een voortreffelijke team player: binnen haar eigen groep, het relevante internationaal-wetenschappelijke netwerk, en de kring van de voor haar doel belangrijke internationale actoren zoals de WHO. Deze vaardigheid is cruciaal voor het kunnen bereiken van haar doel.

Gegeven deze even zeldzame als waardevolle combinatie van kwaliteiten en haar excellente en beloftevolle onderzoeksplan, is Meta Roestenberg naar het oordeel van de jury de ideale winnaar van de Mercator Sapiens Stimulus 2025.

Prof. dr. L.J. (Louise) Gunning-Schepers, voormalig voorzitter KHMW (juryvoorzitter)

Prof. dr. A.H.G. (Alexander) Rinnooy Kan, voormalig voorzitter KHMW (vice-juryvoorzitter)

Prof. dr. I. (Ineke) Sluiter, voormalig president KNAW

Prof. dr. C.C.A.M. (Stan) Gielen, voormalig voorzitter raad van bestuur NWO

Prof. dr. J.A. (André) Knottnerus, voormalig voorzitter WRR

De jury vergaderde online op 8 november 2024 en in Utrecht op 8 januari 2025, in aanwezigheid van prof. dr. A.P. (Ad) IJzerman, wetenschappelijk secretaris natuur- en medische wetenschappen KHMW, prof. dr. W.B. (Wim) Drees, wetenschappelijk secretaris geestes- en maatschappijwetenschappen KHMW en drs. S. (Saskia) van Manen, secretaris-directeur KHMW.